

Op de ochtend dat ik word verwacht hoor ik het natte wegdek onder mijn banden sissen. Op de radio wordt zon voorspeld. 'Het lagedrukgebied uit IJsland trekt aan ons land voorbij,' zegt een opgewekte mannenstem. Het woordje 'ons' blijft even hangen, maar tot een gedachte leidt het niet. Er schuift een beeld voor in de plaats: twee zwarte mannen in oranje overalls die aan weerszijden van een vuilniswagen hangen en ondanks de stank en hun toch weinig prestigieuze werk een indruk van geladenheid oproepen. Alsof ze niets ruiken en niets missen, aan niets anders kunnen denken dan het vuil dat hun hier langs de stoepen wacht. Ze zijn volkomen aanwezig en toch zijn ze er ook niet. Ze zoeken diamanten, spelen domino aan een verlaten baai en praten over dingen die ze prettig vinden.

De wagen stopt, de mannen springen ervanaf en snellen naar de stoep. De jongste van de twee trekt aan een zak, die hij meteen weer loslaat. Hij lijkt een moment te aarzelen – te zwaar, bekijk het maar – waarop de ander hem iets toeroept en hij alsnog gedwee knikt. Hij zakt door zijn knieën, tilt de zak boven zijn hoofd en loopt er licht vooroverhellend mee naar de stortruimte. Terwijl de zak er met een zuinig boogje in verdwijnt, vang ik een glimp op van een tatoeage. De mouw van de jongen schuift er ogenblikkelijk weer overheen als hij zijn arm laat zakken, maar mijn netvlies heeft het beeld nog vast.

Dansend prikkeldraad.

Voordat het onaangename ervan tot me doordringt, voel ik een plankier onder mijn voeten dat op olievaten rust, en die

weer op het water, wat me ertoe noodzaakt op een golvende manier te lopen als ik naar het einde ervan wil, en dat is het geval, want er staat daar iemand die ik geen moment kan missen. Ook al is dat niet meer wederzijds, ze staat op het punt om te gaan duiken en daar moet ik iets aan doen. Voor de zekerheid heb ik het beeld even bevroren, zodat ik er nog over na kan denken.

Tweeënhalf jaar later staat ze nog steeds in dezelfde houding op de punt van het plankier, en ik ben bang dat daar voorlopig ook nog geen verandering in zal komen. Zeker vandaag niet.

De mannen hangen weer, de wagen trekt weer op. Mijn misserie is verwant aan die van hen, al gaat het maar om één transport, dat hooguit tien minuten in beslag zal nemen. Ook heeft mijn vracht geen materiële waarde. Wel een andere. Dat is de reden dat ik overdreven vroeg van huis vertrokken ben. Ik ben slecht in plannen en ik mag nu niet te laat komen. Ik moet mijn vader ophalen.

Witte Veder.

Het verwondert me hoe leeg de straten zijn. Misschien zijn ze dat wel altijd rond dit uur. Ik ben geen ochtendmens. Een middagmens ben ik ook niet. Mijn dag begint gewoonlijk pas wanneer hij goeddeels is verstreken. Zoiets gaat vanzelf als je geen opgelegde taken wachten. Je gaat steeds wat langer over nutteloze dingen doen en voordat je het weet heb je ook daar geen tijd meer voor. Je leeft onophoudelijk net niet.

Omdat ik me nog steeds wat wazig voel, trek ik een blikje cola open dat ik voor vertrek een paar minuten in de vriezer heb gelegd. Het lipje breekt niet af en ook de cola bruist er net niet overheen; kleine plusjes die meteen teniet worden gedaan als ik een slokje neem en de sensatie krijg of er een naald in een zenuw wordt gestoken. De onverzekerde kies 24: ik was hem even vergeten. Er moet een kroon op. Vorig jaar al vastgesteld, maar ik heb niet gebeld en ga dat hoogstwaarschijnlijk ook niet

doen. Verplicht gedwee in een gekapseisde positie liggen wachten op een foltering met een elektroboor – dat daar nog altijd niets op is verzonnen is voor mij een van de raadselen van deze tijd. Als kind slikte ik thuis al aspirines als ik op controle moest en stond dan nog doodsangsten uit. Het enige voordeel van kleinzieligheid is dat je je na het doorstane leed eventjes uitzonderlijk gelukkig voelt. Al zal ik er niet gauw voor naar een tandarts gaan, het mechanisme kan in bloedeloze tijden wel eens helpen om de uitgebluste zintuigen te scherpen.

Op de Laan van Meerdervoort heb ik bijna alle stoplichten mee. Zoiets gebeurt alleen als het niet nodig is. Een ruim kwartier te vroeg neem ik de bocht langs De Chinese Muur en zie de afslag al. Nog maar een paar minuten en dan ben ik er. Merkwaardig dat ik er nog steeds niet bij ben. Even overweeg ik in de berm te stoppen, maar ik zie geen vrije plek.

Doorrijden kan natuurlijk ook. Een omweg maken om nog even na te kunnen denken. Of gewoon wegblijven. Naar de snelweg rijden en naar Rotterdam doorkarren. Naar de haven, denk ik, maar dat denk ik al zo lang en ik ben er nooit geweest.

Net als ik bedenk dat de dingen waar ik in mijn leven het meest tegen opgezien heb doorgaans vrij eenvoudig bleken, krimpt mijn maag ineen. Gelukkig zet het niet echt door. Wel lijkt het of opeens de nevel in mijn hoofd optrekt. Prompt krijg ik ook de beelden terug die me de afgelopen dagen zo gehinderd hebben en ook nu weer in de vraag uitmonden waarom ik het zo geregeld heb.

Om kosten te besparen, is opnieuw het antwoord, en het klinkt plausibel, maar de consequentie van die zuinigheid is bijna middeleeuws.

Daar gaat de zoon. Hij draagt zijn vader.

Ik kan niet ontkennen dat er van die pathetiek ook een duistere verleidingskracht uitgaat. Is dat alleen het filmische of wil ik er iets mee bewijzen? Zo ja, wat dan en aan wie?

Over twee jaar word ik vijftig. Mezelf beproeven deed ik twintig jaar geleden, toen ik nog voor alles bang was en naar verre vreemde plekken reisde om mezelf te louteren. Ik was niet in dienst geweest en dacht dat zoiets me kon helpen om een man te worden, wat dat dan ook was, terwijl ik er wellicht meteen de vreemde afstand die ik tot de wereld voelde mee kon wegnemen. Ik dacht meer aan de dood dan aan het leven en kon niets beginnen zonder het skelet er al doorheen te zien. Veel mensen vonden het idee van doodgaan heel normaal. Het hoorde bij het leven, zeiden ze. Voor mij was het besef dat ik er ooit niet meer zou zijn een nachtmerrie die op een avond als een ufo in mijn jongenskamer was geland en waarvan de schaduw nooit meer helemaal verdwijnen zou. Natuurlijk wist ik wel dat alles eindigde, maar ik had dat op de een of andere manier nooit op mezelf betrokken. Ik was opgegroeid in een enclave waar het leven licht was en waar wetten golden die alleen van zachtheid en vertrouwen spraken. We werden er wel ouder, maar we bleven er ook jong, mijn zus en ik. Een wonder, maar zo zagen wij dat niet. Voor ons was tijdloosheid net zo gewoon als alles krijgen wat we wilden. We leefden in het koninkrijk der hemelen, maar dan in een alledaagse ambiance. Mensen die in God geloven, hopen er te eindigen. Ik niet per se. Ik hoop op meer. Ik ken het immers al, zoals ik ook God al heb ontmoet. Hij voetbalde met me en wist altijd waar ik was, ook toen ik dat voor hem was gaan verzwijgen en bijvoorbeeld in Calcutta of de wildernis van Borneo rondliep om me alleen op avontuur te kunnen wanen. Tevergeefs. Op ieder postkantoor in elke uithoek van de wereld waar ik kwam lagen pakketten met de laatste voetbalknipsels, briefjes waar hij vrienden en bekenden toe had aangezet en een advieslijst met de ziekten en gevaren waar ik in de desbetreffende regio voor uit moest kijken.

Na het tankstation sla ik rechts af. De bloemenman komt even van zijn kruk. Ik doe net alsof ik hem niet zie en minder

vaart. Het voelt wat ongepast om door de poort te rijden, maar het kan nu moeilijk anders. Ik parkeer mijn auto pal voor het kantoortje en stap uit.

Diamanten zoeken.

Ik loop de lege gang door naar het achterste kantoor, zoals me is gezegd. De deur staat op een kier. Met zijn rug naar me toe zit een gezette man in uniform naar een computerscherm te staren. Omdat hij één hand op zijn schoot heeft liggen, vrees ik even dat ik hem op iets onzedelijks betrap, maar dan zie ik gekleurde afbeeldingen van bromfietsen voorbijrollen.

‘Goedemorgen,’ zeg ik.

Hij verstijft. Een ogenblik zit hij volkomen stil. Juist als ik denk dat er misschien iets in zijn rug verschoten is, geeft hij een kwieke draai aan zijn bureaustoel, laat zijn voeten op de juiste plek weer neerkomen en zegt: ‘Goedemorgen. U komt voor uw vader.’

Bij het opstaan puft hij als een gewichtheffer, en ook lopen gaat hem niet makkelijk af. Toch straalt hij vooral lichtheid uit. Als hij een paar minuten later joyeus op een dienstfiets stapt en gebaart dat ik hem met mijn auto moet volgen, neemt de discrepantie tussen lichamelijke zwaarte en zijn engelachtige manier van doen nog verder toe.

Zigzaggend over de kerkhofpaden leidt hij me naar een afgelegen open plek tussen de dennenbomen en plaatst zijn fiets tegen een gebouwtje dat ik nog niet eerder heb gezien, terwijl ik hier toch regelmatig ben geweest. Zou de locatie er iets mee te maken kunnen hebben dat het hier om de rafelranden van de lijkenverwerking gaat, de naakte werkelijkheid van as en stof, schedels en beenderen, zonder de troost van enig ritueel theater? In deze loods komt er een roemloos eind aan de onzichtbaarheid van de gestorvenen. Alsof ze hier een omgekeerde opstanding beleven die ze nog doder maakt dan ze al waren, maar door hun nieuwe zichtbaarheid ook minder dood.

Ik had kunnen weten dat het confronterend was, en ik wist het ook. Natuurlijk wist ik het. Hier ging het nu juist om. Toch heb ik kennelijk gehoopt dat ik er op de een of andere manier niet aan te pas zou hoeven komen, omdat iemand anders het voor me zou doen terwijl ik om de hoek een sigaretje rookte.

De beambte dirigeert me met een wapperende hand naar een plek voor twee hoge houten deuren. Ik zet de motor af, stap uit en open de achterklep. Het duurt even voordat hij de juiste sleutel voor het hangslot heeft gevonden, maar dan klikt het open.

Hij blikt aandachtig naar me om en knikt, waarbij hij zijn ogen even sluit. Gespeelde ernst, natuurlijk, maar toch lijkt zijn houding voor het eerst bij hem te passen.

‘Ogenblikje, meneer. R98 was het, hè?’

Ik knik. Hij gaat de loods binnen. Ik aarzel of ik mee zal lopen, want ik weet niet of dat de bedoeling is, en ook niet of ik het wel wil zien.

Erg veel kistjes zullen het niet zijn. Eerst begraven en daarna cremieren is vrij ongebruikelijk. In dit geval ging het om een huurgraf met een vaste tijdsduur van tien jaar. Als je na afloop van die periode nog iets met de stoffelijke resten wilde, kon je in principe, als er plaats was, voor het huren of het kopen van een ander graf opteren. Maar dan moest je wel goed opletten en ruim op tijd een nieuwe aanvraag indienen, en dat was ons niet gelukt. Mijn zus en ik zijn niet de wakkerste personen. Wel vonden we het allebei een onverdraaglijk idee om vader als het ware met het vuilnis mee te geven. Na lang nadenken en uitpluizen besloten we tot een crematie. Dan hadden we in elk geval een urn, en als het meezat op een zeker ogenblik ook weer een graf om hem in neer te laten. Ons verzoek stuitte op verwonderde reacties, maar dat maakte ons niet uit. Met deze optie konden we hem houden, terwijl het ons bovendien een kans gaf om hem op den duur alsnog met moeder te verenigen.

In onze verwarring na mijn vaders overlijden hadden we er al helemaal niet aan gedacht een graf te kopen waar ook zij een rustplaats in zou kunnen vinden, laat staan wij allemaal. Dom natuurlijk, maar waarschijnlijk konden we het besef van onze eigen sterfelijkheid er niet ook nog eens bij hebben. En zo kwam vader, die niet erg goed met, maar nog veel minder zonder mensen kon – en helemaal niet, geen seconde, zonder ons – in zijn eentje in de grond terecht, en dat ook nog eens onder een steen die we bij nader inzien wat gewoontjes vonden. Maar dat gold ook voor de tekst die we na weken peinzen aan de begrafenisondernemer hadden doorgestuurd, en voor de plek, het pad waaraan hij lag, dat hele kerkhof eigenlijk. Te min, allemaal te min. Vader had een staatsbegrafenis verdiend, een monument op Père-Lachaise of een tempelgrafje onder aan de rotsen bij Sestri Levante, waar hij de Middellandse Zee kon ruiken, de sardines en de cappuccino's op de boulevard, en waar hij zich zijn kinderen wat makkelijker kon herinneren zoals ze ooit waren en niet bleven, maar daar wel, voorgoed bevroren tot een beeld van kleine zwemmers met goud haar en nieuwe duikbrillen, speurend naar octopussen.

'Maar hij heeft wel een voetbalveld,' zei moeder op een dag. Ze hief een vinger, en achter de dichte bomenrij hoorde ik de geluiden die een groot deel van zijn leven op de achtergrond geklonken hadden: het schuiven van een bal over het kortgeschooren gras, de holle klank van leer op leer, geagiteerde stemmen langs de lijn en, met wat fantasie, het bevrijdende geritsel van een bal die na een boogje langs het net achter de doellijn landt.

Toen moeder vijf jaar later onverwachts ook stierf, werd ze zo ver van hem vandaan begraven dat je een verrekijker nodig had om de enorme spar te kunnen zien die in een paar jaar tijd uit het bescheiden plantje was geschoten dat ze naast zijn grafsteen had geplant. Het monster groeide met zo'n tomeloze drift dat we de plek al gauw met gêne naderden, omdat hij niet

alleen mijn vaders graf, maar ondertussen ook dat van zijn buren overhuifde. In een sentimentele bui herinnerde hij ons wel eens aan De Rimboe, onze oude zomerwereld in een oceaan van naaldbomen, met een verborgen vennetje vol rondzoevende libellen en een badpakstrandje, wilde zwijnen en een korenveld waarin mijn zus en ik in grote opwinding onze eerste buitendrollen produceerden.

Elf jaar geleden ben ik er een keer terug geweest. Ik logeerde in een bungalow in Hoenderloo, er niet zo ver vandaan, en besloot het risico te nemen. Het korenveld bleek niet veel groter dan een flinke tuin, maar ons houten huisje stond er nog, rijp voor de sloop, maar nog in vrijwel authentieke staat. Zo mogelijk nog onwerkelijker was het dat ook aan de weg die naar het parkje voerde niets veranderd was: een piste van een zandpad met diep uitgesleten kuilen waarin de Ford Taunus van 'oom Jan', een collega van mijn vader die ons ieder jaar weer bracht en ophaalde altijd wel een keer bleef steken, vermoedelijk vooral omdat mijn zus en ik daar elk jaar weer vol ongeduld naar uitzagen.

In de dagelijkse werkelijkheid speelt het toeval soms een rol die je in een film als kitsch zou afdoen. Zo werd er op de avond van mijn heimweechochtje tegen tieners op mijn deur geklopt. Het was de beheerder van het parkje, die kwam zeggen dat mijn moeder had gebeld. Of ik haar die avond nog terug wilde bellen. 'Ik moest u zeggen dat het ernstig was,' zei hij. Dat begreep ik zo ook al, want mijn moeder belde nooit zomaar, laat staan als ik de stad uit was om in alle rust te kunnen werken.

Met een zaklamp liep ik naar de telefooncel langs de weg die de beheerder me gewezen had. Blijkbaar had hij liever niet dat ik zijn telefoon gebruikte. Ik herinner me nog dat dat me opluchtte.

'Je moet naar huis komen. Je vader heeft kanker,' hoorde ik mijn moeder zeggen.

In mijn ergernis over haar dwingende toon begreep ik niet

meteen precies wat ze bedoelde. Ook toen de boodschap eenmaal tot me doorgedrongen was, begreep ik het niet goed. De enclave van de tijdloosheid mocht dan al jaren terug zijn opgedoekt, de stichter ervan was zijn eeuwigheidspotentie nooit verloren, waarmee er nog steeds een restje van het wonder bleef bestaan. We wisten uiteraard wel dat hij ooit eens dood zou gaan, maar doodgaan zou hij niet. Je dacht er zelfs niet aan. Althans, wij niet, mijn zus en ik. Daar had hij zelf voor gezorgd. Vanaf het eerste ogenblik dat we hem kenden, zweeg hij zo hardnekkig over alles wat hem bezighield en boog op zo'n geraffineerde wijze met ons mee dat we op den duur vanzelf vergaten dat hij ook een individueel persoon was en hem als het ware oversloegen, in een ding veranderden, een instituut van liefde dat zich exclusief en voor zolang wij leefden op ons toe zou leggen.

En dat deed hij. Dat hij het als zijn hoofdtaak in het leven zag om ons te sparen hebben we lang niet geweten, evenmin als we begrepen dat dat eigenlijk 'besparen' was, en dat het daarbij over vrijwel alles ging wat anderen 'het leven' noemden. We wisten überhaupt niet veel, maar waarom zouden we? We hadden hem, een vader en een moeder tegelijk, terwijl we daarnaast ook nog eens een moeder hadden die ook een soort vader was. Vier ouders die ons als juwelen koesterden: we leefden in een onuitputtelijke snoepzak waarin we niets hoefden, alles mochten en maar zelden op iets botsten. Daar zorgde onze regelaar wel voor, vakkundig en geruisloos, voor zover hij al ooit zichtbaar was.

In deze kunst van simultaan aanwezig en afwezig zijn had hij zich al jong bekwaamd. Als oudste zoon in een gezin van zeven kinderen wier ouders vooral op de planken stonden, had hij rond zijn veertiende de rol van regelaar op zich genomen, die hem zo goed paste – en de anderen zo goed beviel – dat niemand hem die ooit meer af zou nemen.

Ondanks het wantrouwen en het dedain die hem bij tijd en wijle ook ten deel vielen vereenzelvigde hij zich steeds meer met zijn rol, voortdrijvend op een dankbaarheid die hij als persoonlijke aandacht onderging en waar hij met de jaren aan verslaafd moet zijn geraakt. Waarschijnlijk miste hij wel iets, en fantaseerde hij in stilte over een wat minder tam imago, maar daar leek hij toch de man niet naar te zijn en in het leven moet je nu eenmaal schikken. Zo veranderde een product in een karaktereigenschap en een bedrijf in een persoon, en werd mijn vader een begaafd acteur op de bühne van het dagelijkse leven.

Mensen: hij omringde zich ermee. Hij liep ze af, belde zich suf, schreef kaarten, brieven, telegrammen, kende talloze verjaar-, trouw- en sterfdagen uit zijn hoofd, en had er nog eens tientallen in zijn agenda staan, naast variabele notities over god weet wie en wat, van een examenuitslag van een nichtje tot een naderende wintersportvakantie van een oude kennis uit de jazz. Hij was het kloppend hart van een onafzienbaar netwerk van personen die zich in een sprookje moesten wenen, een verdwenen wereld waarin vriendschap nog iets onbaatzuchtigs was en hoffelijkheid iets heel gewoons.

Of hij werkelijk van mensen hield, zou ik niet durven zeggen. In gezelschap lachte hij breeduit, zorgde voor hapjes, drankjes, eenzamen, klopte op schouders, luisterde aandachtig, reageerde op de juiste ogenblikken ('Leuk joh.' 'Echt? Je meent het!' 'Ongelooflijk...'), maar als je wat beter naar hem keek, kon je zien dat hij zich niet op zijn gemak voelde, en eigenlijk ook nauwelijks luisterde, maar met een soort hypnose bezig was. Zijn charmeoffensief was een geraffineerde truc om te voorkomen dat hij voor een ander ging bestaan, want dan moest hij iemand zijn met specifieke meningen en eigenschappen, en voor zover hij die al had ontwikkeld was hij te bescheiden om ze aan de openbaarheid prijs te geven. Hoezeer hij er ook naar verlangd moet hebben om ook zelf eens

zo'n behandeling te ondergaan, in gezelschap bleef hij zich in bochten wringen om ervoor te zorgen dat de richting van de aandacht niet werd omgedraaid. Al was de kans daarop gering – zijn behaagtechnieken waren zo verfijnd dat vrijwel niemand de verleiding van het zwelgen kon weerstaan – er kwam altijd wel weer een moment waarop je zijn blik nerveus de ruimte af zag spieden, snakkend naar een plek waar hij voor even werkelijk onzichtbaar was, of juist volkomen zichtbaar, maar dan voor zichzelf; een plek waar hij de wereld kon vervloeken en zich met behulp van een paar extra borrels op kon laden voor het zoveelste bedrijf van het toneelstuk waar hij in gevangenzat.

De enige twee schakels in zijn netwerk die niet aan zijn liefde hoefden te twijfelen waren wij, zijn kinderen. Hij hield zo veel van ons, dat hij ook ons zijn ware aard onthield en zijn theaterstuk in huis gewoon liet doordraaien. Dat wil zeggen, in ons bijzijn, want zodra hij alleen met mijn moeder was, gebeurde er iets anders. Haar viel het unieke privilege toe de enige persoon te zijn bij wie hij het acteren staakte.

Soms hoorden we daar vanuit onze kamers de vervreemdende bewijzen van. Mijn vader als een mens: we huiverden ervan. Niet omdat hij sloeg of schreeuwde of – God sta ons bij – genotvol kreunde, maar omdat hij als een ander sprak; iemand die meningen verkondigde en van stemmingen getuigde, dwars kon doen, en raar, net als die onbekende die we 's avonds wel eens aangeschoten hoorden thuiskomen, stommelend en tegen deuren vallend, en die we één keer, pal voor onze ogen, zagen instorten.

Het gekke was dat we hem kort daarvoor nog rustig hadden horen bellen. Hij had de hoorn erop gelegd, was een paar tellen onbeweeglijk blijven zitten en liet zich vervolgens als een boom op zijn bureau vallen. Zodra we de eerste snikken hoorden, was mijn moeder overeind geschoten. Ze leek minstens

zo onthutst als wij. Op haar sloffen liep ze naar de achterkamer, eerst versnellend en half wegglijdend, daarna vertragend, op haar hoede alsof ze een inbreker besloep. We volgden haar van een afstandje, tot aan de eettafel, niet verder, starend naar haar arm die met ongemakkelijke halen over zijn schouder wreef. In reactie daarop kwam hij overeind en tastte naar haar hand. Alsof zijn emotie door de aanraking haar lichaam binnenstroomde, barstte ze op slag in tranen uit. Twee ruggen, beide snikkend, en twee handen die elkaar vastgrepen en weer loslieten, opnieuw vastpakten, alsof ze wilden controleren of de ander het wel was, en een derde hand die het ondenkbare uitvoerde door mijn vaders kapsel door elkaar te halen, het zelfs overeind te duwen en het even zo te laten staan, rechtop, als bij Stan Laurel.

Pas later op de avond kregen wij te horen wat er was gebeurd. Een van mijn vaders beste vrienden – de wat ontoegankelijke ‘oom Ben’, van wie mijn moeder ooit een gouden schakelarmband had gekocht die haar van haar hoge bloeddruk af moest helpen – was met zijn dochter en haar man en pasgeboren kind op een woestijnweg bij Djeddah in Saoedi-Arabië (in mijn verhaal op school liet ik vooral dat ‘Djeddah’ stevig doorklinken) frontaal op een vrachtwagen gebotst.

‘Kanker.’

‘Ja, kind. Vraag nu maar niet... Het is...’

‘Goed, mama. Ik kom.’

Het zou nog ruim acht maanden duren voor zijn hart het eindelijk begaf. ‘Niet zo verwonderlijk,’ zou moeder later zeggen, ‘dat is altijd al zijn krachtigste orgaan geweest.’ Hij woog inmiddels dertig kilo minder dan voorheen en was niet meer om aan te zien. Bezoekers die een tijdje niet geweest waren, barstten op de gang althans in tranen uit en zeiden dingen als: ‘Hij is het bijna al niet meer.’ Ons klonk dat vreemd en ook een

tikkeltje onprettig in de oren, maar wij zagen hem voortdurend en dan neem je minder makkelijk veranderingen waar. We hielden van dat gezicht omdat het het zijne was, en nu misschien wel meer dan ooit. Als zoiets had gekund, hadden we misschien niet eens gewild dat hij zijn oude aanblik weer terug zou krijgen, want die zou ons vreemd geworden zijn.

Na weken sterven kwam dan eindelijk het ogenblik waarop zijn dood intrad. We konden het nog nauwelijks geloven, want hij was maar blijven ademen en ademen, zo kalm en zelfverzekerd dat het had geleken of hij er ook mee door zou gaan wanneer zijn lichaam in het niets zou zijn verdwenen. We waren er niet bij geweest en ook de nachtzuster had het moment gemist. 'Ik was even ingedut,' zei ze toen ze ons wekte, zonder enig ongemak, leek het, alsof ze vond dat ook een nachtzuster het recht had om zo af en toe een uiltje te knappen. Ze ging ons voor naar de kamer alsof ze hier zelf woonde en haar eigen vader aan ons wilde laten zien. Ze had zelfs iets aan het licht veranderd: op het kastje naast zijn bed brandde een kaars die niet van ons was. Kennelijk had ze die meegebracht. 'Voor hem...' zou moeder later op de ochtend zeggen, waarna ze voor het eerst in snikken uitbarstte.

Ons ongeloof van maanden duurde nog een paar seconden voort, totdat we vanaf de gang de kamer binnenslopen en het wisten, ogenblikkelijk, haast zonder het te zien. Zijn afwezigheid was zo volkomen, dat het niet eenvoudig was om je je hem zelfs maar te herinneren. Het lichaam dat daar lag had alles met zich meegenomen, ook de zuurstof in de kamer, opgezogen met een laatste ademhaling, maar we bleven staan en staarden slikkend naar een souvenir dat ons was nagestuurd: een ijselijk verstilde dubbelganger van een man die nooit meer thuis zou komen, nooit meer op zou bellen ('zomaar, hoor') of briefjes neer zou leggen waarin dingen stonden die we zelf ook wisten of onthielden, maar dat zeiden we hem nooit, want va-

der was de enige die elk futiel detail van ons bestaan belangrijk vond, nog veel belangrijker dan wij het vonden of dan hij zichzelf vond.

We kusten een koud voorhoofd en ik sloot zijn ogen met een vanzelfsprekendheid die ik alleen van films kende. Toen slopen we weer weg in onze kamerjassen, zwart en paars, kruisten een gang die voorgoed anders leek en kwamen als twee verderlichte mensen in de huiskamer terug. We konden nauwelijks wachten om de nachtzuster te zien vertrekken – weg jij, buitenstaander, en wel ogenblikkelijk, met dat vouwfietsje van je. Het was vroeg in de ochtend, maar we zakten op de bank en dronken wijn. We lachten, schaterlachten zelfs. Mijn moeder, die nog nooit gerookt had, vroeg me om een sigaret en stak die op.

Later op de ochtend werd er aan de deur gebeld. Ik deed open en stond oog in oog met een reus van een man met een kaal hoofd dat glom onder de lamp in het portaal. We zullen hem wel besteld hebben, maar dat wisten we niet meer. Hij droeg een soort sporttas, waarmee hij niet erg op zijn gemak leek. ‘Toby van den Doek,’ zei hij, en hij reikte ons de hand. Op een toon of hij de situatie zelf ook nauwelijks aankon voegde hij er met gesloten ogen: ‘Mijn oprechte deelneming’ aan toe. We meden elkaars blik om het niet uit te proesten, want de man had werkelijk een grafgezicht en bewoog zich in lugubere slow motion door de gang.

‘Hier is het,’ zei mijn moeder, knikkend naar de open deur. Met dat kolossale lichaam en twee handen die geen kuiken zouden kunnen strelen of het zou onmiddellijk het leven laten, stapte hij de kamer binnen, op weg naar het kostbaarste wat wij bezaten.

Een halfuur later hoorden we hem kuchen op de gang. We durfden nauwelijks op te staan, maar we vermanden ons en volgden hem tot aan de deur. Daar maakte hij een nederig ge-

baar, dat vreemd genoeg ook zelfvoldaan en dwingend was.

Waag het eens om het niet mooi te vinden.

Op onze tenen slopen we opnieuw de kamer binnen, zonder enige verwachting, want wie heeft de macht iets aan het absolute te veranderen, maar dat bleek een schromelijke misvatting. Toby van den Doek had vader een pak aangetrokken waar hij bijna niet meer in was terug te vinden en hem, erger nog, van zijn gezicht ontdaan. Waarschijnlijk had hij met behulp van wattenbollen, make-up en een kinklem juist een wonderklus verricht, maar wij zagen iemand die we niet meer kenden, die niet klopte, ons zelfs bang maakte, en wisten al op dat moment dat we geen oog meer zouden dichtdoen zolang deze onbekende in ons huis verkeerde, in mijn kinderkamer aan de tuin, mijn vaders trots, die in de maanden dat hij hem niet had kunnen bijhouden tot een wildernis was uitgegroeid.

Drie maanden later zoefden we in een Ford Mustang door een woestijn. Nevada, een verrassingsreisje. Het werd Kerstmis en mijn zus en ik hadden gevonden dat moeder ergens heen moest, en wijzelf trouwens ook, en dan maar meteen naar een omgeving die zo min mogelijk aan thuis herinnerde: Los Angeles, de Universal Studios, Palm Springs, Las Vegas, Santa Barbara – dichterbij fictie viel er nauwelijks te komen, en we voelden ons er prima bij. Dat werd nog sterker toen we op de dag voor oudjaar door de desolate oven van Death Valley reden, die mijn zus en mij aan de film *Zabriskie Point* deed denken en geen van ons drieën aan het toeval van de naam van de vallei. Er was niets pijnlijks aan. We reden op de maan.

Achteraf gezien was deze keus misschien wat te vervreemdend voor mijn moeder, want ze vergat hier niet alleen dat ze zich miserabel voelde, maar ook de feitelijke aanleiding tot deze reis. We zagen het gebeuren in een souvenirshop in Death Valley: moeder die elf weken na zijn dood een verzilverd lepel-

tje voor hem uitkoos, ermee naar de kassa liep en bij het openen van haar portemonnee opeens in tranen uitbarstte.

De vanzelfsprekendheid van zijn bestaan in Nederland, starend over rekeningen achter zijn bureau en heimelijk toch wat bezorgd over dat 'doldrieste' reisje van zijn vrouw en kinderen was blijkbaar sterker dan de meest ingrijpende ervaring van haar leven, zij het dan voor even, enkele seconden waarin ze hem nietsvermoedend weer tot leven wekte en daarbij waarschijnlijk niet eens liefde voelde, maar vermoedelijk wel weemoed, om de afstand, en beslist ook een bepaalde stoerheid: zij die in Amerika rondstapte en voor hem een souvenir uitzocht. Voor hij opnieuw doodging, doder werd dan ooit, zal ze zich misschien nog even hebben afgevraagd of zo'n lepeltje niet een wat afgezaagd cadeautje was, om vervolgens te bedenken dat hij iemand van tradities was, die liever iets gewoons dan iets bijzonders kreeg. We hadden immers ook al lepeltjes van Camperduin en Lunteren en Biarritz, de Drachenfelz, Sestri Levante, noem maar op. Zo is je vader nu eenmaal, laat hem toch.

'Komt u even, meneer?'

Ik stap de loods binnen en zie de administrateur met licht gebogen hoofd voor het beenderenkistje staan, zijn handen voor zijn kruis als een voetballer in een muurtje. Een 'kistje' is het echter bepaald niet. Er zou met gemak een twaalfjarig kind in passen.

De man knikt. We buigen, tillen de kist op en dragen die naar buiten, hij voor en ik achter.

Ik probeer uit alle macht om er niets bij te denken, maar hoe doe je dat? Tussen mijn vingers en zijn botten zit maar een paar centimeter hout. Ik zie een ruggengraat, een schedel, een versplinterd dijbeen met een pen. Knokenknieën op een elftalfoto waar mijn zus en ik om moeten lachen. 'Hbs-Chèvremont,' zegt hij trots. Zijn enige wedstrijd in het eerste.

Zijn adamsappel als een jojo boven een bord erwtensoep. Hamertenen die ik interview, op zondagmorgen, onder in het warme bed. Ik volg ze met de lichtbundel van mijn zaklantaarn en vraag: 'Hoe oud ben ik?' Ze knikken zes keer achtereen.

Zijn laatste kiezen, vullingen. Zijn halve kunstgebit, waarvan mijn zus en ik niets af hadden geweten.

'Gaat het?'

'Ja hoor, prima.'

Horizontaal houden. Een servieskast transporteren.

De man laat zijn kant van de kist voorzichtig op de deken zakken en doet een stap opzij. Terwijl ik het gevaarte langzaam verder in de auto duw veins ik een hoestbui, want hij schuift nu licht omhoog over de omgeklapte achterbank en ik wil niets horen.

'Dan liggen er ook nog een paar dingetjes.'

Om hier niet alleen te hoeven staan loop ik weer met hem mee naar binnen. Dan zie ik de overige kisten pas. Wat ervan over is, tenminste. En de sproeiers, harken, grasmaaiers. De frisse dingen.

'Deze wilt u er zeker ook wel bij houden?' stelt hij. Behoedzaam alsof het een juweel betreft tilt hij een verweerd stenen engeltje van een rek en houdt het voor me op.

'Graag,' zeg ik, en ik zie mijn moeder het met alleslijm weer op de steen plakken, nadat het er voor de zoveelste keer vanaf gevallen is. 'Volgens mij zijn het konijnen,' zegt ze.

'En dan is er deze nog.'

Hij houdt een hartvormige ballon omhoog waar met een viltstift VOOR MIJN LIEVE OPA op geschreven is. Mijn zus en ik hebben geen kinderen, maar dat zeg ik hem maar niet.

'Ja, fijn.'

Hij legt de spullen achter in de auto, slaat de deken om de kist, weegt die nog even in zijn handen en zegt: 'Als u rustig rijdt, moet het zo lukken. Hebt u misschien nog vragen?'

'Nee,' zeg ik. 'Erg bedankt.'

'Geen dank. Ik wens u sterkte.' Ik zie hem even aarzelen. Dan zegt hij met een glimlach: 'En kijkt u uit voor die daar.' Hij blikt schuin naar boven, waar een zwerm groene parkieten aan komt zetten en als hagel in een boom neerstrijkt.

Ik ken ze. Toen mijn zus ze voor het eerst hoorde schetteren dacht ze nog even aan een zinsbegoocheling, en daarna aan een knipoog uit de hemel, waar twee mensen die haar liefde voor Latijns-Amerika begrepen een zak Amazonepapegaaien voor haar hadden leeggeschud.

'Uw lak, bedoel ik. Wat die lui loslaten is hardnekkig spul.'

'Ja, weet ik,' zeg ik, ook al weet ik er niets van en geef ik weinig om mijn lak.

Als ik over het veld wegrijd, zie ik hem in mijn spiegeltje op zijn bagagedrager zakken. Hij haalt een pakje shag uit zijn zak, dat prompt uit zijn vingers lijkt te glijpen. Maar dat is het niet. Hij houdt het met twee vingers bij de flap en laat het vallen, waarna het een paar keer omrolt voor het bungelend blijft hangen.

Een kwartiertje later rijd ik zonder kist bij het naastgelegen crematorium vandaan. Vader ligt weer in een loods. Over drie dagen kan ik de urn ophalen. In de afgelopen maand heb ik een plek voor hem gevonden waar ook moeder over vijf jaar bij zal kunnen. In de tussentijd zullen ze wel verder van elkaar verwijderd zijn, want het urnengraf ligt op de Algemene Begraafplaats in het Archipelkwartier, een weelderige oude tuin vol Haagse schrijvers en notabelen waar ik in bepaalde stemmingen graag kom. In andere juist niet. Dan is het zelfs de laatste plek waar ik wil zijn.